

บทที่ 1

บทนำ

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาแหล่งน้ำกับการพัฒนาชุมชน:กรณีกวางพะเยา

(Kwan Phayao : A case study of The Relationships between Riverine
Development and Community Development)

ความเป็นมาของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศยากจนและกำลังพัฒนา นับตั้งแต่มีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจเมื่อปีพุทธศักราช 2504 เป็นต้นมา ปรากฏว่ามีการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศในอัตราที่สูงพอสมควร คือ เฉลี่ยประมาณสูงกว่าร้อยละ 7 ในระหว่างปี 2504 - 2519¹ อย่างไรก็ตามผลการพัฒนาในระยะที่ผ่านมาได้ช่วยลดปัญหาความยากจนได้เพียงระดับหนึ่ง โดยขอเท็จจริงปรากฏว่าประชากรถึงประมาณ 1 ใน 4 ยังคงประสบกับความยากไร้

¹ ธรรมรักษ์ การพิสิษฐ์, "การกระจายรายได้สู่ชนบท", ธรรมไทย 2522.(กรุงเทพฯ มหานคร: กองศึกษาระยะเศรษฐกิจและเผยแพร่การพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2522).

ตารางที่ 1 สัดส่วนของประชากรยากจนตามรายภาค

ภาค	ปี 2505/06	ปี 2511/12	ปี 2518/19
ตะวันออกเฉียงเหนือ	72	58	38
เหนือ	58	30	ไม่มีข้อมูล
กลาง	34	13	12
ใต้	38	29	ไม่มีข้อมูล
กรุงเทพมหานคร	20	9	9
เฉลี่ยทั่วประเทศ	52	34	25

ที่มา.- รายงานธนาคารโลก, กันยายน 1, 1978.

หมายเหตุ.- ประชากรยากจนหมายถึงประชากรที่มีรายได้น้อยกว่า 150 บาทต่อคน ต่อเดือน ในเขตเทศบาล และ 200 บาทต่อเดือน ในเขตเมือง ปี 2518/19

ผลของการพัฒนายังคงไม่ถึงมือประชากรกลุ่มที่ยากจนที่สุดซึ่งยังมีอยู่เป็นจำนวนมากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือตอนบนของประเทศ

จากการศึกษาวิจัยของกองศึกษาภาวะเศรษฐกิจ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติพบว่าประชากรยากจนที่สุดเป็นครอบครัวเกษตรกรที่ทำนาโดยอาศัยนำฝนแต่เพียงอย่างเดียว (ซึ่งเป็นลักษณะโดยทั่วไปของเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือตอนบน) การเกษตรเป็นแบบ "ทำมาหากิน" (Subsistence Agriculture) การเพาะปลูกใช้เทคนิคแบบง่าย ๆ ผลผลิตที่ได้ไม่พอกิน รายได้เป็นตัวเงินต่ำมาก ประกอบกับทรัพยากรที่มีอยู่อันอาจใช้เกื้อหนุนในการดำรงชีพของคนเหล่านี้ก็น้อยลงไปทุกที เช่น เกิดความเสื่อมโทรมของแหล่งน้ำธรรมชาติ ความเสื่อมโทรมของป่า ตลอดจนความเสื่อมโทรมของที่ดินซึ่งใช้ในการเพาะปลูก ทำให้ประชาชนส่วนที่ยากจน

อยู่แล้วมีความ เป็นอยู่ดัดจริตคนลงไปอีก ดังนั้น เพื่อลดความ เหลื่อมล้ำทาง ด้าน เศรษฐกิจ และสังคมซึ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน รัฐควร จะหันมา พง เติงการ พัฒนาในภาค เกษตรให้มากขึ้นอย่างจริงจัง ทั้งด้านนโยบายและการปฏิบัติ โดย เร่งแก้ไข ปัญหาพื้นฐานของ เกษตรกร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาการขาดแคลนน้ำ เพื่อการ เพาะปลูกซึ่ง เป็นปัญหาที่ เคนชคที่สุดของ ภาคตะวันออกเฉียง เหนือและภาค เหนือตอนบน

ในปัจจุบันบริการด้านจัดสรรแหล่งน้ำเพื่อการ เกษตรของรัฐยังอยู่ห่างไกลจาก ความต้องการของ เกษตรกร จากจำนวน เนื้อที่ถือครอง เพื่อการ เกษตรทั่วประเทศประมาณ 177,520 ตารางกิโล เมตร มีพื้นที่ชลประทานตามโครงการชลประทานต่าง ๆ รวมกัน เพียง 35,520 ตารางกิโล เมตรหรือประมาณร้อยละ 20 ของ เนื้อที่ถือครอง เพื่อการ เกษตร เท่านั้น

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบ เนื้อที่ถือครอง เพื่อการ เกษตร กับพื้นที่ส่วนที่ ได้รับ การชลประทาน เป็นรายภาค

ภาค	เนื้อที่ถือครอง เพื่อการ เกษตร (กม. ²)	พื้นที่ชลประทาน ตามโครงการ (กม. ²)	อัตราส่วนของ พื้นที่ชลประทาน ต่อพื้นที่ เกษตร (%)	พื้นที่เกษตรนอก เขตชลประ- ทาน (กม. ²)	อัตราส่วนของ พื้นที่นอก เขต ชลประ- ทานต่อ พื้นที่ เกษตร (%)
เหนือ	37,440	7,040	18.8	30,400	81.2
กลาง	47,040	20,960	44.6	26,080	55.4
ตะวันออกเฉียง เหนือ	72,800	4,320	5.9	68,480	94.1
ใต้	20,480	3,200	15.6	17,280	84.4
รวม	177,760	35,520	20.0	142,240	80.0

ที่มา.- กอง เศรษฐกิจการ เกษตร กระทรวง เกษตรและสหกรณ์ สถิติการ เกษตร ของประเทศไทย ปีเพาะปลูก 2520/21 (ไม่รวมเนื้อที่สำหรับอยู่อาศัย)
-กรมชลประทาน กระทรวง เกษตรและสหกรณ์

ในพื้นที่ที่ไม่มีการชลประทาน การเกษตรต้องขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศ เป็นอย่างมาก ปีใดมีฝนตกในปริมาณที่พอเพียง ในระยะเวลาที่ต้องการการเพาะปลูกก็ได้นผล แต่ถ้าปีใดดินฟ้าอากาศแปรปรวนแปร ผันแปร หรือมีน้ำมากเกินไป พืชผลไร่นาก็เสียหาย สภาพการดังกล่าวมีส่วนสัมพันธ์อย่างมากกับปัญหาความยากจน ตัวอย่าง เช่น ในพื้นที่น่าน้ำฝน¹ ของอำเภอทาบอ จังหวัดหนองคาย เมื่อปี 2521 มีปริมาณน้ำฝนมากเพียงพอ ทำให้ผลผลิตข้าวโดยเฉลี่ยได้ถึง 45.4 ตันต่อไร่ ส่วนในปี 2520 ซึ่งฝนแล้งหนัก ผลผลิตข้าวเหลือเพียง 1.7 ตันต่อไร่ นอกจากความไม่แน่นอน เรื่องปริมาณของผลผลิตแล้ว ยังได้ผลผลิตต่ำกว่าเขตที่มีการชลประทาน เนื่องจากทำการเพาะปลูกได้เพียงฤดูเดียว คือ ในฤดูฝน ต้องทิ้งพื้นที่ทิ้งไว้โดยไม่ได้ประโยชน์ในช่วงฤดูแล้ง เนื่องจากการขาดการชลประทาน

ตารางต่อไปนี้แสดงให้เห็นว่าบริเวณที่ได้รับน้ำจากโครงการสูบน้ำของสำนักงานพลังงานแห่งชาติกับบริเวณนอกเขตรับน้ำของอำเภอทาบอ จังหวัดหนองคาย เกษตรกรมีรายได้แตกต่างกันอย่างไร เห็นได้ชัด

¹ "เขตกการน่าน้ำฝน" หมายถึงบริเวณพื้นที่ปลูกข้าวที่ไม่ได้รับการชลประทาน ได้รับน้ำจากฝนเพียงแหล่งเดียว จึงทำการเพาะปลูกได้เฉพาะในฤดูฝน ส่วนในช่วงฤดูแล้งต้องทิ้งพื้นที่ทิ้งว่างเปล่าไว้โดยไม่ได้ประโยชน์ เนื่องจากขาดน้ำ.

ตารางที่ 2.1 เปรียบเทียบเขตรับน้ำจากโครงการสูบน้ำกับบริเวณนอกเขตรับน้ำ

รายการ	ในเขตรับน้ำ	นอกเขตรับน้ำ
พื้นที่ (ไร่)	17,000	118,957
รอยละของพื้นที่	12.5	87.5
ครัวเรือนเกษตร (ครัวเรือน)	2,405	4,720
รอยละของครัวเรือน	33.7	66.3
รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน (บาท)	56,582	11,625
รายได้เฉลี่ยต่อบุคคล (บาท)	8,320	1,709
ผลตอบแทนต่อไร่ (บาท)	8,005	461

ที่มา.- ตัวเลขของสำนักงานเกษตรอำเภอสว่าง และสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าจังหวัดหนองคาย สำนักงานพลังงานแห่งชาติ เป็นตัวเลขประมาณการ โดยอาศัยตัวเลขพื้นฐานของสำนักงานเกษตรอำเภอสว่าง

การพัฒนาแหล่งน้ำสามารถปรับปรุงแก้ไขพื้นที่การเกษตรที่มีผลผลิตต่ำให้กลายเป็นเขตเกษตรที่มีรายได้และผลผลิตสูงได้ อีกตัวอย่างหนึ่งที่จะยกมาในที่นี้ได้แก่ อำเภอสว่างในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ได้นำจากโครงการชลประทานจนสามารถวิวัฒนาการตัวเองจากเขตที่มีผลผลิตต่ำไปสู่เขตเกษตรที่มีรายได้และผลผลิตสูง โดยสามารถปลูกข้าวได้ 2 ครั้ง และบางครัวเรือนยังสามารถปลูกพืชไร่ ผลไม้ หรือพืชผักสวนครัวได้อีกครั้งหนึ่งด้วย ทำให้รายได้ต่อปีของเกษตรกรอำเภอสว่างอยู่ในเกณฑ์สูงถึง 28,230 บาทต่อครัวเรือน ทั้ง ๆ ที่มีเนื้อที่ทำการเกษตรเฉลี่ยเพียงครอบครัวละ 5 ไร่ แต่ก็สามารถเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากพื้นที่ที่มีอยู่อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย

ในปัจจุบันการขยายพื้นที่การเกษตรแทบจะถึงจุดอิ่มตัวแล้ว¹ มีพื้นที่เหลือสำหรับการขยายตัวน้อยมาก (เห็นได้จากขนาดพื้นที่เฉลี่ยต่อครัวเรือนลดลง เป็นลำดับตั้งแต่ปี 2506 เป็นต้นมา) ในขณะที่เกี่ยวกับที่จำนวนประชากรเพิ่มขึ้นทุกขณะ ดังนั้นวิถีทางเกี่ยวที่จะเพิ่มผลผลิตได้ก็คือการเพิ่มประสิทธิภาพของการใช้พื้นที่ให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งในกรณีนี้การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการชลประทานจะคง เข้ามามีบทบาทสำคัญในฐานะปัจจัยหลัก

การพัฒนาแหล่งน้ำมีผลกระทบต่อชุมชนเกษตรอย่างมากมายมหาศาล เป็นคนที่จะเป็นการแก้ปัญหาการใช้พื้นที่อย่างไม่มีประสิทธิภาพ ปัญหาผลผลิตน้อยรายได้น้อยไม่เพียงพอแก่การบริโภค ปัญหาการว่างงานในฤดูแล้ง และการว่างงานแอบแฝงของแรงงานเกษตร ฯลฯ เมื่อมีน้ำบริบูรณ์การเพาะปลูกได้ผลผลิตต่อไร่สูง เกษตรกรมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น เงินที่หมุนเวียนจากภาคเกษตร เขาไปสู่ภาคเศรษฐกิจอื่น เกษตรกรจะมีมากขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้จะก่อให้เกิดการเพิ่มขึ้นของคนที่มีอาชีพนอกเกษตร (อาชีพค้าขาย, ให้บริการ) ชุมชนเมืองขยายตัวขึ้นประชาชนจะมีโอกาสได้รับความสะดวกสบายและได้รับบริการด้านสาธารณสุขและสาธารณูปการมากขึ้น

ในที่นี้จะโดยกรณีของพื้นที่บริเวณกวานพะเยา (ลุ่มน้ำแม่อิงตอนบน และตอนกลาง) มาเป็นตัวอย่างในการศึกษา เนื่องจากมีลักษณะที่น่าสนใจหลายประการ ได้แก่ ประการที่สำคัญที่สุด จังหวัดพะเยาเป็นจังหวัดที่ยากจนที่สุดในภาคเหนือตอนบน จากการศึกษาเฉลี่ยมูลค่าผลผลิตทางการเกษตรต่อหัวของประชากร ในช่วง 5 ปี (2517 ถึง 2521) ของจังหวัดต่าง ๆ ปรากฏผลว่า

เชียงใหม่มีค่า	= 4,512.34	บาท/คน/ปี ²
แม่ฮ่องสอน	= 4,262.70	บาท/คน/ปี
ลำปาง	= 3,578.46	"

¹Freidrich W. Fuhs and Jan Vingerhocht, Rural Manpower, Rural Institutions and Rural Employment in Thailand. (Bangkok: 1972)

²GDP เกษตร หากรวดยจำนวนประชากรเกษตรทั้งหมด

แพร่	= 3,297.11	บาท/คน/ปี
น่าน	= 3,047.43	"
เชียงใหม่	= 3,009.88	"
พะเยา	= 1,778.61	"
ค่าเฉลี่ยของภาคเหนือตอนบน	= 3,406.38	บาท/คน/ปี

รายได้ของ เกษตรกรในจังหวัดพะเยาต่ำที่สุด เนื่องจากสาเหตุขาดแคลนน้ำเพื่อการเพาะปลูก ทั้ง ๆ ที่เป็นจังหวัดที่มีแหล่งน้ำธรรมชาติขนาดใหญ่ถึงประมาณ 17 ตารางกิโลเมตร ซึ่งไม่น่าจะเป็นไปได้ จากการสำรวจในภาคสนามและการค้นคว้าข้อมูลเอกสารพบว่า กวามพะเยากำลังมีปัญหาในตัวเอง คือ มีสภาพเสื่อมโทรมต้นเงินจันทน์ไคน้อยลง อำนวยประโยชน์ไม้ไค้เต็มที่ตามที่ควรจะเป็น พื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่ของจังหวัดพะเยาเป็นเขต "น่านน้ำฝน" ทำการเพาะปลูกในช่วงฤดูแล้งแทบไม้ไค้เลย เมื่อขอมูลปริมาณผลผลิตต่อหนึ่งหน่วยพื้นที่ในช่วง 1 ฤดูเพาะปลูกปรากฏว่าผลผลิตสูง (ในปีที่มีน้ำพอเพียง) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผลผลิตข้าวบริเวณที่ราบลุ่มรอบ ๆ กวามพะเยาสูงถึง 50/60 ถึงต่อไร่ แสดงว่าดินมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูกนอกเหนือไปจากปัญหาเรื่องการขาดแคลนน้ำแล้ว มีปัจจัยอื่น ๆ ที่คือ อาจกล่าวไค้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาสูงพื้นที่หนึ่งทีเดียว นอกจากนี้การค้นคว้าข้อมูลเอกสารยังพบว่าไค้มีการทำแผนพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการชลประทานสำหรับพื้นที่เกษตรในบริเวณกวามพะเยาไค้ตั้งแต่ปี 2515 โดยบริษัท Electrowatt & Motor Columbus แห่งประเทศสวีเดน เซอร์แลนค์เสนอโครงการพลังงานแห่งชาติ เป็นส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนาลุ่มน้ำโขงตอนไค้แต่ยังไม่มีการดำเนินการตามโครงการเลย เหตุผลอีกประการหนึ่งก็คือ พะเยาเป็นชุมชนเก่าแก่มีความผูกพันระหว่างการตั้งถิ่นฐานกับแหล่งน้ำอย่างแน่นแฟ้น และเพียงไค้ได้รับการจัดตั้งให้เป็นจังหวัดใหม่ (เมื่อปี 2520) นาศึกษาว่าการแบ่งเขตการปกครองจะสอดคล้องกับศักยภาพในการพัฒนาตัวเองของพื้นที่นี้หรือไม่เพียงไค้ เมื่อทำการแก้ไขปัญหาคอบกพรองที่มีอยู่แล้ว พื้นที่ในโครงการศึกษาจะมีการเจริญเติบโต (ทางเศรษฐกิจสังคม) ไค้ถึงระดับไค้โดยจะสมมติว่ามีการพัฒนาแหล่งน้ำขึ้นแล้วจริง แล้วนำสภาพเมื่อพัฒนาแล้วกับสภาพที่ยังไม้ไค้พัฒนา (ปัจจุบัน) มาเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่าง

โดยเฉพาะอย่างยิ่งความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนเกษตร และชุมชนเมือง เพื่อ
หาเหตุผลสนับสนุนให้มีการปรับปรุงแหล่งน้ำตามโครงการที่มีอยู่ ให้มีการใช้พื้นที่เกษตร
อย่างมีประสิทธิภาพเต็มที่ ตามสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ และ
ทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากแหล่งน้ำเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของการผลิต
การพัฒนาแหล่งน้ำจึงนำไปสู่การพัฒนาพื้นที่ชนบท การปรับปรุงการตั้งถิ่นฐานของประชากร
การตั้งโรงงานอุตสาหกรรม การสร้างแหล่งงานแก่ประชาชนวัยแรงงาน เป็นการลด
จำนวนคนว่างงาน และไม่มีงานทำในท้องถิ่น ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถยกระดับ
รายได้และระดับความเป็นอยู่ของเขาให้ดีขึ้น อันจะเป็นผลคือเศรษฐกิจและสังคมระดับ
ประเทศโดยรวมในที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสภาพปัญหาในปัจจุบันของบริเวณลุ่มน้ำแม่อิงตอนบน กวานพะเยา และบริเวณลุ่มน้ำแม่อิงตอนกลาง (ซึ่งเป็นเขตคึกคอกกันทั้งหมด) ทั้งตัวแหล่งน้ำ และสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอยู่บนพื้นที่ อาทิเช่น สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ประชากร ลักษณะของชุมชน สภาพเศรษฐกิจและสังคม ฯลฯ รวมทั้งสาเหตุของปัญหาทั้งหลาย
2. ศึกษาความเป็นไปได้ในการที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยศึกษาจากโครงการพัฒนาแหล่งน้ำที่มีผู้ทำไว้แล้ว
3. ศึกษาหาผลกระทบอันจะเกิดขึ้น เนื่องจากการพัฒนาแหล่งน้ำในบริเวณดังกล่าว เป็นคนว่า มีการขยายตัวของพื้นที่เกษตร มีการใช้พื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผลผลิตสูงขึ้น รายได้ของเกษตรกรดีขึ้น เงินหมุนเวียนในชุมชนมีมากขึ้น โอกาสที่จะพัฒนาตัวเองของชุมชนมีมากขึ้น ฯลฯ
4. เสนอแนวทางเพื่อการพัฒนาตัวของชุมชนเกษตร และชุมชนเมืองในบริเวณพื้นที่โครงการศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

ดำเนินการศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหาในระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับตำบลของบริเวณลุ่มน้ำแม่อิงตอนบน กวานพะเยา และบริเวณลุ่มน้ำแม่อิงตอนกลาง อันมีอาณาเขตคึกคอกกันอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอแม่ใจ อำเภอพะเยา และอำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา

วิธีการศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูล และดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาโครงการของบริษัทที่ปรึกษา Electrowatt Motor-Columbus ที่เสนอต่อการพลังงานแห่งชาติ เมื่อปี 2515 ภายใต้หัวข้อโครงการพัฒนาแหล่งน้ำจังหวัดเชียงราย. โครงการปรับปรุงแก้ไขปัญหากวนพะเยาของจังหวัดพะเยา และโครงการขุดลอกกวนพะเยาของสำนักงานชลประทาน เขต 2 จังหวัดลำปาง โดยเน้นถึงขอบเขตพื้นที่ที่จะดำเนินโครงการและแนวทางแก้ไขปัญหของแต่ละโครงการ
2. ศึกษาสภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม โดยการเก็บรวบรวมสถิติ แผนที่และข้อมูลจากหน่วยงานทางราชการที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับการค้นคว้าหนังสือ เอกสารที่มีสาระเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำการศึกษา ทั้งของส่วนราชการและส่วนเอกชน รวมทั้งการออกไปสำรวจพื้นที่เพิ่มเติม และถ่ายภาพประกอบเพื่อให้ความถูกต้องของข้อมูลยิ่งขึ้น
3. นำข้อมูลมาสรุปในรูปตาราง แผนที่ แผนภูมิ และรูปภาพ
4. วิเคราะห์จากแผนที่ รูปภาพ และข้อมูลในเชิงปริมาณวิเคราะห์
5. นำเสนอผลการศึกษาวิเคราะห์ และขอเสนอแนะในรูปของการบรรยายประกอบตาราง แผนที่ และรูปภาพ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ผลของการวิจัยจะช่วยให้ทราบถึงผลกระทบของการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการชลประทานที่มีต่อพื้นที่การ เกษตร ประชากรที่มีอาชีพ เกษตรกรรม และต่อชุมชนเมือง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวางแผนและดำเนินการพัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่โครงการศึกษาในอนาคต
2. เป็นการกระตุ้นให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในเรื่องการพัฒนาแหล่งน้ำเกิดการตื่นตัว รับรู้สภาพปัญหาที่ต้องการการแก้ไขโดย เร่งด่วนของพื้นที่โครงการศึกษา ตลอดจนเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยประเภทเดียวกัน หรืองานวิจัยที่ต่อเนื่องไปในภายภาคหน้า

ข้อจำกัดของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดอยู่หลายประการด้วยกัน ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการวิจัยและส่งผลให้ผลการวิจัยที่ออกมาไม่ถูกต้องสมบูรณ์ เต็มที่ ข้อจำกัดเหล่านี้ได้แก่

1. ความคลาดเคลื่อนของข้อมูลที่มาจากแหล่งทัศนภูมิ อันได้แก่หน่วยราชการต่าง ๆ ซึ่งในการบันทึกภาคสถิติตัวเลขต่าง ๆ ของหน่วยราชการมักจะมี ความคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงไปบ้างไม่มากนักน้อย และข้อมูลดังกล่าวไม่สามารถทำการตรวจสอบเพื่อแก้ไขความบกพร่องได้
2. ขาดข้อมูลรายละเอียดในหลาย ๆ ด้านด้วยกัน โดยเฉพาะข้อมูลในอดีต มักไม่มีการจดบันทึกเอาไว้ (เนื่องจากพะเยาเพิ่งเป็นจังหวัดเมื่อปี พ.ศ. 2520) ทำให้ไม่อาจนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลปัจจุบัน เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงได้ชัดเจนเท่าที่ควร
3. ขาดงบประมาณในการสำรวจ ประกอบกับเวลามีจำกัดทำให้การสำรวจ ข้อมูลภาคสนามไม่อาจครอบคลุมรายละเอียดต่าง ๆ ได้ครบถ้วนสมบูรณ์